

Posudek na disertační práci *Cultural Representation of a Divided Society: The Case of Israel in the Czech Republic*, MSc. Jitka Pánek Jurková, Katedra obecné antropologie, Fakulta humanitních studií, Univerzita Karlova v Praze, 2019

MSc. Jitka Pánek Jurková se ve své disertační práci *Cultural Representation of a Divided Society: The Case of Israel in the Czech Republic* pokusila „o aktérsky zaměřenou kritickou analýzu, založenou na přímém pozorování, izraelských zahraničně politických institucí, kulturních představitelů a umělců zapojených do kulturně diplomatických aktivit, diaspory, kulturně orientované veřejnosti, českých nevládních organizací včetně skupin zaměřených na podporu Izraele, hnutí BDS a dalších spřízněných fenoménů“. Autorka konstatovala, že navzdory blízkým vztahům v minulosti se kontext obou zemí vzdaluje, čímž vzniká jev, jenž nazývá „falešnou obeznámeností“ („*false familiarity*“), v kulturní reprezentaci ústící do nízké efektivity skutečné kulturní výměny a nedorozumění. Tato skutečnost podle autorky vyplývá z vnitřní „rozdělenosti“ izraelské společnosti, která v rozporu ke kulturní reprezentaci mnohem homogennějších entit vytváří vzájemně se vylučující pojetí státu. Vzhledem k dlouhé a bohaté historii izraelsko-českých vztahů, které lze označit za tradičně nadstandardní, jde o odvážné tvrzení, které je třeba podpořit sofistikovaným pozorováním, relevantní teorií a metodologií, přesvědčivým a rozsáhlým faktografickým záběrem, a především ideologickou nepředpojatostí, s níž se bohužel v akademickém a mediálním prostředí příliš často setkáváme. Na druhé straně lze namítnout, že „nerozdělená společnost“ v reálném světě neexistuje, protože ve veřejném životě probíhají neustálé střety různých aktérů s alternativními intencemi a usilujícími o hegemonii, což se pochopitelně projevuje v rozporuplnosti vnější kulturní reprezentace. Věděl to Karel Marx, Clifford Geertz a v zásadě každý bystrý pozorovatel společenského života včetně literátů, publicistů a státníků, kteří by bez tohoto faktu přišli o práci.

Struktura předložené dizertační práce působí logicky. V poněkud literárně laděném *Úvodu* autorka konstatovala, že její poznatky jsou založeny na dvouletém terénním výzkumu (v letech 2015 a 2016), a vysvětluje, proč se rozhodla zařadit auto-etnografickou kapitolu objasňující své osobní vztahy k Izraeli a univerzitní školení a odborný zájem. Následuje teoretická část práce (3. *Theoretical Framework*). Jednotlivé teoretické koncepty a směry (politická antropologie, sociální konstruktivismus, kulturní diplomacie, *soft power*, propaganda, symbolický kapitál,

aktéři, reprezentace, negociace, identita) jsou vyloženy úsporně, místy až encyklopedicky, nicméně pro nastínění teoretického a metodologického rámce a ukotvení disertační práce dostatečným a přesvědčivým způsobem. Na str. 42 a 43 autorka podle mého názoru a příliš snadno a bez kritického zhodnocení přijímá tvrzení, že „*the national division is ... the most salient*“ v Izraeli (str. 43). Přehled států, které údajně podle některých autorů (Smoocha 1997; Lerner 2011) náleží mezi „hluboce rozdělené společnosti“ (Sýrie, Egypt, Irák, Etiopie, Irsko, Indie a některé „východoevropské země“, viz poznámka pod čarou 23, str. 43), svědčí o jisté arbitrarnosti či dokonce lehkomyšlnosti při aplikaci zmíněné kategorie. Proto je možná škoda, že autorka této možné nedůslednosti nevěnuje větší kritickou pozornost. Namísto toho se opět obrací ke specifikám izraelské kulturní diplomacie v širších mezinárodních souvislostech a jejímu poslání v České republice a kulturní diplomacii obecně. V části věnovaná metodologii (3.10. *Methodology*) mohla autorka čerpat z nabídky reprezentativnějších a relevantnějších zdrojů při vyjasnění svého přístupu.

Ve 4. kapitole (*Israeli Governmental Institutions Responsible for Foreign Policy*) autorka konstatuje, že „*Israel is one of the most negatively perceived countries globally*“, přičemž se opírá o E. Avrahama (2009). Očekával bych, že takto kategorické a pro stát Izrael nepříznivé tvrzení bude náležitě zdůvodněno, přičemž zdůvodněním nemíním postoje selektivně vybraných médií, politických aktivistů či názory amerických studentů na *college*. Myslím, že kdyby byl například tento výzkum činěn mezi experty na technologii hospodaření s vodou, jejíž nedostatek představuje vážnou globální hrozbu, pohled na Izrael a na úspěchy, jichž dosáhl v této oblasti, by byl dosti odlišný. V ekonomických přehledech Izrael figuruje jako jedna z nejvíce inovativních a konkurenceschopných společností světa. Připadá mi, že autorka se snaží vyhnout citlivé a kontroverzní záležitosti vztahu mezi tzv. antisionismem a tradičním antisemitismem, který bohužel zaznamenává například ve Francii a Německu patrný vzestup (viz z dávnější historie případ Rogera Garaudyho nebo Normana Garyho Finkelsteina a *Průmyslu holocaustu*).

Na str. 60 autorka tvrdí, že šestidenní válka v roce 1967 poškodila pověst a prestiž Izraele ve světě (*soft power*). Obávám se, že tomu tak zcela nebylo, rozhodně ne například ve Francii, kde se zvedla vlna solidarity s Izraelem (viz například paměti frankofilního izraelského historika Zeeva Sternhella, zná autorka film Clauda Lelouche *Toute une vie* z roku 1974?). Z domácího prostředí pak mohu připomenout projevy na *IV. Sjezdu československých spisovatelů v roce 1967*, zejména řeč Pavla Kohouta. Neuškodilo by v textu více balancovat a zdržet se paušalizujících tvrzení zohledňujících specifické aktéry.

Po důkladném a obširném přehledu strukturálních složek izraelské kulturní diplomacie se v části 4.4 (*Czech-Israeli diplomatic relations*) autorka dostává k hodnocení vztahů mezi Izraelem, Evropskou unií a Českou republikou. Nevidím důvod, proč by Česká republika právě vzhledem k historickému kontextu měla být pro Izrael „*surprising ally*“ (str. 75), spíše by mě překvapilo, kdyby tomu bylo při zohlednění přístupu širší veřejnosti naopak. Vzhledem k tomu, že primárním cílem autorky bylo kritické zhodnocení kulturní reprezentace Izraele v České republice, pokládám za trochu nešťastné, že autorka zmiňuje řadu aktivit a iniciativ (často pro-palestinských a proti-izraelských) ze západního veřejného života, jejichž ohlas v českém prostředí byl až doposud omezený či neexistující, a poněkud opomíjí důvody dlouhodobého pocitu spřízněnosti mezi Izraelem a českou společností, který má konkrétní – a jak se ukazuje – hluboké historické kořeny. O nich se bohužel v disertační práci nedozvíme příliš mnoho. Autorka zmínila notoricky známou Masarykovu obhajobu Hilsnera, která byla později politicky zhodnocena, ale jejímž hlavním motivem nebyl ani tak boj proti antisemitismu, jako spíše Masarykova snaha zabránit justičnímu omylu (viz například svědectví Kafkova přítele Maxe Broda). Masarykovy postoje byly především politicky a ideologicky motivovány, a nikoliv kulturně podmíněné. Je škoda, že autorka se nevěnuje z kulturně historického hlediska židovskému fenoménu, často přecházejícímu do idealizující fascinace, v české literatuře a kultuře obecně. Je nepochopitelné, že v celém textu nenalezneme například jméno Maxe Broda, který rozhodujícím způsobem přispěl k propagaci Janáčkovy hudby a bez něhož by Haškův *Dobrý voják Švejk* nenalezl cestu na světovou scénu. Mohla by autorka tento svůj selektivní přístup vysvětlit? Domnívám se, že v disertační práci absentují desítky jmen z nedávné minulosti, která by autorce pomohla pochopit, proč je Česká republika tak „překvapivým“ spojencem Izraele.

5. kapitola (*Czech Non-Governmental Actors*) je převážně deskriptivním přehledem kulturních institucí a akcí bez hlubšího analytického rozboru. 6. kapitola (*The Czech Jewish Diaspora*) pojímá roli diaspory v izraelské kulturní diplomacii v širších zahraničně politických souvislostech, prezentace diaspory v České republice je přiblížena opět příliš popisně a přehledově. 7. kapitola (*The BDS Movement and Cultural Diplomacy*) se zabývá fenoménem, který není v českém veřejném, akademickém a intelektuálním životě až na vzácné výjimky aktuální. 8. kapitola (*Israeli Artists*) představuje prezentaci izraelských (a palestinských) umělců v České republice v konkrétním sociálním kontextu. Zajímavý vhled do sledované problematiky přináší 9. kapitola (*The Audience*), v níž se autorka mimo jiné snaží zdůvodnit svoji tezi o „*false familiarity*“. Autorčiny závěry explicitně uvedené na straně 189 mě zcela

nepřesvědčily, domnívám se, že došlo k úspěšné reinterpetaci tradiční spřízněnosti české a izraelské společnosti a její adaptaci na nové podmínky globálního světa, v každém případě ale autorčiny úvahy vyvolávají řadu podnětných otázek. 10. kapitola (*Conclusion*) odpovídajícím způsobem završuje argumenty a teze disertační práce.

Disertační práce *Cultural Representation of a Divided Society: The Case of Israel in the Czech Republic* od MSc. Jitky Pánek Jurkové po metodologické, teoretické a formální stránce splňuje požadavky kladené na přijatelný kvalifikační výstup doktorského studia. Přináší obšírný až vyčerpávající přehled izraelské kulturní diplomacie ve vztahu k České republice v širším historickém a ideologickém kontextu. Kulturně historická složka práce je trochu podceněna. To je však pouze dílčí výhrada nesnižující celkový přínos disertační práce.

Disertační práci *Cultural Representation of a Divided Society: The Case of Israel in the Czech Republic* od MSc. Jitky Pánek Jurkové doporučuji k obhajobě.

V Praze, 11. 8. 2019

Prof. RNDr. Ivo Budil, Ph.D., DSc.

Metropolitní univerzita v Praze